

VU Research Portal

Activisten uit de Rif aan het woord

Brouwer, L.A.

published in

ZemZem : Tijdschrift over het Midden-Oosten, Noord-Afrika en Islam
2019

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

document license

Unspecified

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Brouwer, L. A. (2019). Activisten uit de Rif aan het woord: Recensie van Btisam Akarkach (red.) 'Opstand in de Rif'. Met een voorwoord van Nasser Zefzafi. *ZemZem : Tijdschrift over het Midden-Oosten, Noord-Afrika en Islam*, 14(1), 175-179.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

RECENSIE

Activisten uit de Rif aan het woord

Btisam Akarkach (red.) - *Opstand in de Rif. Met een voorwoord van Nasser Zefzafi*

Lenie Brouwer

In oktober 2016 stroomden in de Rif de straten vol met mensen die protesteerden tegen de dood van de visverkoper Mohsin Fikri. Hij raakte bekneeld in een vuilniswagen toen hij zijn lading zwaardvis probeerde te pakken die de politie daarin had gegooid. Sindsdien is het onrustig in de Rif, met als dieptepunt de arrestatie van 1500 activisten, onder wie de leider van de opstand, Nasser Zefzafi. Over het verzet van de Hirakbeweging, zoals de demonstranten zich noemen, is onlangs een Nederlandstalige bundel artikelen verschenen onder redactie van Btisam Akarkach, die beoogt met deze bundel de mensen in de Rif een stem te geven.

Akarkach, lector filmwetenschap aan de Karel de Grote Hogeschool in Antwerpen en coördinator van het MONA filmfestival, kiest in haar bun-

del voor een brede benadering. In tien hoofdstukken komen de volgende onderwerpen aan bod: de geschiedenis van de Hirakbeweging, de slogans, de

bijdrage van vrouwen, de solidariteitsacties in Europa, de rol van sociale media, de berichtgeving over de Hirak in Marokko, België en Nederland, de reactie van de Marokkaanse overheid, en de betekenis van de opstand voor de identiteit van jongeren met een Rif-

Riffijnen voelen zich gemarginaliseerd

fijnse achtergrond. Het boek eindigt met een open brief van de schrijfster Rachidia Lamrabet aan de zangeres Silya Ziani, die net als zij gevangen heeft gezeten.

De bundel brengt Nederlandse en Vlaamse auteurs bijeen waarvan het merendeel een Riffijnse achtergrond heeft. De auteurs zijn werkzaam op verschillende terreinen: het is een samenwerkingsproject tussen wetenschappers als Miriyam Aouragh, Koen Bogaert en Norah Karrouche, activisten als Habib el-Kaddouri van de Stichting Samenwerkingsverband van Marokkaanse Nederlanders en M'hamed El Abdouni van de Associatie van Marokkaanse Artsen Nederland (AMAN), de journaliste Najet Boulafdal en de schrijfster Asma Ould Aissa. Het populairwetenschappelijke boek is opgedragen aan Mohsin Fikri, de martelaar van de Hirakbeweging, en aan alle politieke gevangenen in Marokko. Nasser Zefzafi heeft vanuit zijn gevangenschap een kort voorwoord geschreven, waarin hij stelt dat 'waar-

digheid niet onderhandelbaar' is (p. 7). Een bijzonder initiatief.

Een van de vragen die regelmatig terugkomt in het boek, is waarom de overheid de opstand zo hard heeft neergeslagen. Het kan immers niet aan de eisen liggen van de demonstranten, zo schrijft M'hamed El Abdouni (p. 27). Zij vragen niet om onafhankelijkheid, zoals vaak wordt beweerd, maar om werkgelegenheid, goed onderwijs, betere gezondheidszorg en de bestrijding van corruptie. El Abdouni, in het dagelijks leven arts, stelt in een vurig betoog dat voor een goed begrip van het conflict kennis van de historische context noodzakelijk is. Hij laat zien dat er een langdurig wederzijds wantrouwen bestaat tussen de Riffijnen en de centrale autoriteiten.

Riffijnen hebben in 1921 een republiek gesticht, hetgeen een bloedig conflict met de Fransen en de toenmalige sultan tot gevolg had. Na de Marokkaanse onafhankelijkheid is de gedwongen arabisering ten koste gegaan van de eigen taal, het Tamazight, en het culturele erfgoed. Riffijnen voelen zich gemarginaliseerd (p. 16), terwijl de Marokkaanse overheid bang is voor separatisme. De harde acties van de overheid moeten dan ook in dit licht worden begrepen.

De belangrijke momenten in de geschiedenis worden nader belicht in het hoofdstuk van de historica Nora Karrouche. Zij laat overtuigend zien waarom bepaalde gebeurtenissen van grote betekenis zijn voor het collectieve geheugen van Riffijnse jongeren. Karrou-

che beschrijft hoe de Rif economisch is verwaarloosd en hoe de bevolking hier in 1958 en 1959 tegen in verzet kwam. Na de bloedige onderdrukking van die opstand, volgden de 'jaren van lood': dertig jaar politieke repressie en economische verwaarlozing (p. 151). Het verzet richt zich echter niet alleen op de economische problemen, maar ook op het onderwijs- en zorgbeleid en de politieke situatie (p. 153). Koning Mohammed VI, die in 1999 aantrad, stelde een waarheidscommissie in om af te rekenen met het pijnlijke verleden. Activisten uit de Rif waren echter ontevreden over de rapportage van de commissie, omdat het geweld uit 1958 en 1959 was stilgezwegen (p. 152). Dit gebrek aan erkenning door de Marokkaanse overheid is een belangrijk element in de gemeenschappelijke ervaring van de Hirakbeweging en jonge activisten in de diaspora.

Voor de rol van vrouwen in de Hirakbeweging is doorgaans weinig aandacht. Niet alleen in de huidige tijd zijn vrouwen actief, maar ook tijdens de Rifoorlog in de jaren twintig. Najet Boulafdal, journaliste en arabiste, schetst in haar hoofdstuk 'Dochters van de Rif, trekkers van de Hirak' een levensecht portret van enkele vrouwelijke activisten (p. 65). Zij citeert uitgebreid hun uitspraken, zoals die van de 39-jarige Karima Amhouad, alleenstaande moeder van vier kinderen, die naar Spanje is gevlucht vanwege haar actieve betrokkenheid bij de Hirakbeweging. Hoewel ze zelf een comfortabel leven leidde, was het voor haar

'vanzelfsprekend' om zich aan te sluiten bij de strijd voor een rechtvaardige samenleving. De activiste Houada Sekkaki stelt dat hoewel de Rif vrij conservatief is, vrouwen niet per definitie onderdanig zijn en zichzelf wegcijferen (p. 73), ook al zijn velen van hen ongeschoold. Zo komen vrouwen op voor hun gevangenen echtgenoten, met als gevolg dat zij door de autoriteiten worden

'Deze onderdrukkende staat vermorzelt de armen'

geïntimideerd. Maar, aldus de activiste, vrouwen laten zich niet ontmoedigen, ook al valt het hen zwaar (p. 76). Door hun reacties op sociale media te delen, maken vrouwen hun strijd zichtbaar en aan de buitenwereld bekend.

Afgezien van deze hoofdstukken, die eruit sprongen vanwege hun interessante inzichten in de geschiedenis van de Rif, vielen de volgende bevindingen op. Zo laat de politicoloog Koen Bogaert het verband zien tussen de lange geschiedenis van protest en de politiek-economische verschuivingen in Marokko (p. 37). De oorzaak van de sociale onvrede ligt volgens hem in het neoliberale beleid van koning Mohammed VI en zijn elites, tezamen met hun machtsmisbruik en corruptie. Zij hebben niet alleen hun politieke invloed, maar ook hun economische macht in de loop der jaren versterkt, met als gevolg dat de kloof

tussen arm en rijk alleen maar groter is geworden. De antropologe en acti- viste Miriyam Aouragh, bekend van haar publicaties over digitale media en sociale bewegingen, behandelt de creatieve en ludieke manieren waarop de Hirakbeweging haar protest vorm geeft. Deze worden vaak vergeten in

Je kunt niet meer beweren dat Marokko een stabiel land is

politieke analyses, terwijl die juist de beweging populair maken. Ook zij plaatst de opstand in de Rif tegen de achtergrond van de groeiende kloof tussen arm en rijk, maar voegt hier nog de autoritaire repressie en het politie- geweld aan toe. Ter illustratie citeert zij de populaire leus ‘Deze onderdruk- kende staat vermorzelt de armen’ (p. 53), die veelvuldig gescandeerd wordt tijdens de protesten. Zij ziet in de Hi- rakbeweging ook een voortzetting van de 20 Februaribeweging uit 2011 van- wege de gedeelde slogans (p. 54).

Tot slot is de bevinding van de com- municatiewetenschapster en schrijfster Asma Ould Aissa over de Nederlandse media opmerkelijk. Zij ontdekte dat de Nederlandse pers meer aandacht heeft besteed aan de Hirakbeweging dan de Belgische. Dit zou te maken heb- ben met hun gebrek aan een netwerk binnen de Marokkaanse gemeenschap (p.131). Daar komt bij dat Nederland- se politici protest hebben aangetekend

tegen de schending van mensenrech- ten in Marokko, terwijl de Belgen niets van zich hebben laten horen.

De bundel is informatief, maar be- vat veel herhalingen, zoals de inciden- ten rondom de visverkoper of de drie belangrijke historische gebeurtenis- sen voor de Rif. Het is misschien niet te voorkomen, maar het nadeel is dat dit hier en daar ten koste gaat van de diepgang van de analyse. De kwaliteit van de hoofdstukken is bovendien wis- selend, wat waarschijnlijk onvermijde- lijk is in een bundel met zoveel auteurs van uiteenlopende achtergronden: het maakt immers verschil of een stuk van- uit een activistisch of een wetenschap- pelijk perspectief is geschreven. Ik raad het boek niettemin van harte aan, om- dat het een goed inzicht geeft in de historische achtergrond van het verzet in de Rif en in de redenen waarom het protest zo breed gedragen wordt. Na het lezen van dit boek kun je niet meer beweren dat Marokko een stabiel land is, zoals de Marokkaanse overheid zich graag internationaal presenteert.

Lenie Brouwer is universitair docent bij de afdeling Sociale en Culturele Antropologie van de Vrije Universiteit Amsterdam. Zij heeft onder andere onderzoek gedaan naar de 20 Februa- ribeweging in Marokko.

Btism Akarkach (red.)

*Opstand in de Rif. Met een voorwoord
van Nasser Zefzafi*

Lamrabet en uitgeverij EPO, 2018

182 p. € 20,00